

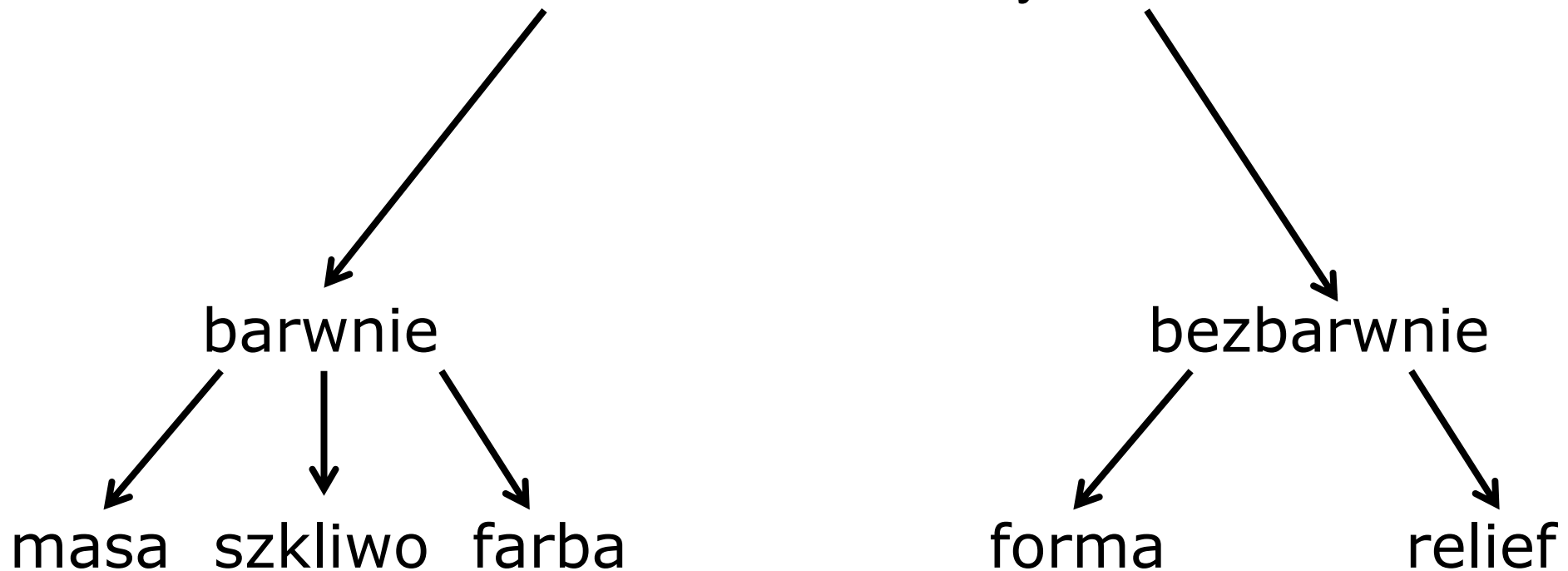
HISTORIA CERAMIKI

Ceramika na ziemiach etnicznie polskich

Zdobienie ceramiki

Ceramika od zawsze była zdobiona

1836r. – Christian Thomsen w Kopenhadze zastosował do datowania tzw. system trzech epok.

Podział na trzy główne epoki
/w zależności od podstawowego surowca/:

EPOKA KAMIENIA

EPOKA KAMIENIA

Podział ze względu na kryteria technologiczne:

EPOKA KAMIENIA ŁUPANEGO
/PALEOLIT/

EPOKA KAMIENIA GŁADZONEGO
/NEOLIT/

EPOKA BRĄZU (stop miedzi i cyny)

EPOKA ŻELAZA

Neolit – prawdziwa rewolucja

- pierwsi rolnicy (uprawa roślin, hodowla zwierząt),
- pierwsi rzemieślnicy (np. wyroby kamienne, ceramika),
- życie w osadzie,

W **epoce neolitu** – „**glina**” głównym charakterystycznym tworzywem materiałowym.

WŁAŚCIWOŚCI IŁU (GLINY)

- ❖ po zarobieniu z wodą – plastyczna; można nadać dowolny kształt
- ❖ po wysuszeniu zachowuje kształt
- ❖ po wypaleniu nabiera cech twardości i trwałości

Ważniejsze wydarzenia w historii ceramiki

- ❖ utrwalanie wyrobów w ogniu
~ VI – V tyś. p. n. e,
- ❖ toczenie na kole garncarskim
~ IV tys. p. n. e,
- ❖ szkliwienie
~ III tyś. p. n. e

PODZIAŁ PRADZIEJÓW

NEOLIT – młodsza epoka kamienia

Na Bliskim Wschodzie, w Anatolii i na Bałkanach początek -
około 10-7 tysięcy lat p.n.e.,

zakończenie – pod koniec IV tysiąclecia p.n.e.

Na ziemiach polskich –

od około 5,4 tysiące lat p.n.e.

do około 2,3 tysiące lat p.n.e.

PODZIAŁ PRADZIEJÓW

EPOKA BRĄZU

W krajach basenu wschodniej części Morza Śródziemnego – od drugiej połowy IV tysiąclecia p.n.e. do drugiej połowy II tysiąclecia p.n.e.

Na ziemiach polskich – od około 2300 lat p.n.e. do około 700 lat p.n.e.

EPOKA ŻELAZA

Objęła swoim zasięgiem przedział lat do początków średniowiecza

Na ziemiach polskich – od 700 lat p.n.e. do VI wieku n.e.

Neolityczne jednostki kulturowe na ziemiach polskich

- ❖ kultura ceramiki wstęgowej rytej,
- ❖ kultura ceramiki wstęgowej kłutej,
- ❖ kultury kręgu polgarskiego (nadcisańskiego),
- ❖ kultury kręgu lendzielskiego,
- ❖ kultury pucharów lejkowatych,
- ❖ krąg paraneolitycznych kultur Niżu
Wschodnioeuropejskiego,
- ❖ kultura amfor kulistych,
- ❖ kultura ceramiki promienistej (badeńska),
- ❖ krąg kultur ceramiki sznurowej,
- ❖ kultura pucharów dzwonowatych,

Wyróżniające cechy ceramiki:

- kulisty kształt,
- brak uch,
- inspiracja owocem tykwy,
- zdobnictwo – ornament ryty sprawiający wrażenie wstęg,
- stosowanie gliny tłustej czasami z domieszką surowców schudzających: siczki, sierści, plew lub piasku,

Wyróżniające cechy ceramiki:

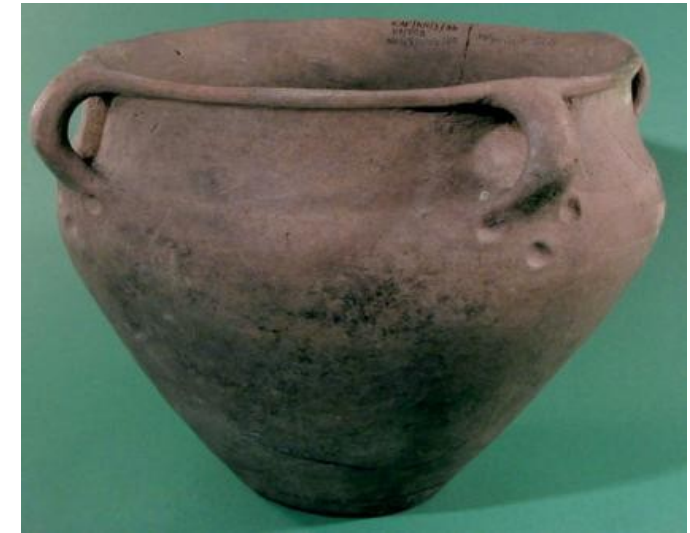
- gruszkowaty kształt,
- płaskie dno,
- mniej lub bardziej zaznaczony załom w dolnej części brzuśca,
- zdobnictwo- ornament w postaci skośnych i poziomych pasów tworzony przez nakłucia bądź krótkie kreseczki,
- powierzchnia wyrobów lekko połyskująca – glina z domieszką skalenia lub mik,

Kultura ceramiki lendzielskiej

- naczynia na pustej nóżce, stożkowe misy, baniaste garnki z cylindryczną szyją,
- figurki wotywne,
- glina tłusta bez domieszek,

Kultura ceramiki malowanej (lendzielskiej)

Wyróżniające cechy ceramiki:

- wyroby malowane, w pierw farbą czarną na naturalnym tle czerepu, później białą, brunatną lub czerwoną,
- wzory prostolinijne w układzie geometrycznym lub szachownicowym,

ok. 3000 lat p.n.e.

Wyróżniające cechy ceramiki:

- puchary z lejkową szyją,
- motywy zdobnicze to pionowe słupki, zygzaki i kreski wyciskane stemplem,
- czasami zdobienia wypełniano białą gliną lub wapienną pobiałką,
- tłusta glina bez domieszek,

Wyróżniające cechy ceramiki:

- początkowo naczynia o brzuścu kulistym później jajowatym,
- dekoracja pokrywa znaczną część powierzchni szyjek i górne części brzuśców,
- ornament to głównie zachodzące na siebie zygzaki, rzędy słupków i dołków,

Kultura ceramiki dołkowo-grzebykowej

Wyróżniające cechy ceramiki:

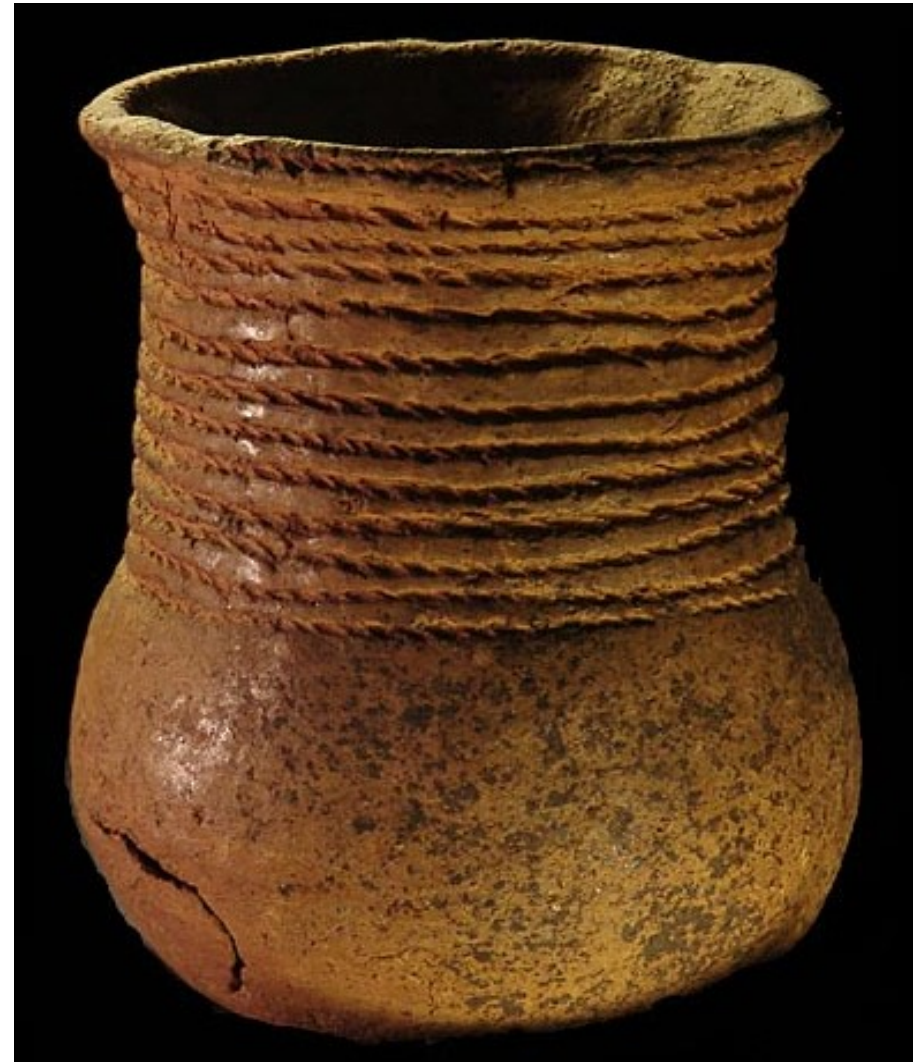
- naczynia o jajowatym kształcie ze spiczastym dnem,
- ornament
wykonywany
dłutowym
grzebieniem,
- bruzdowy
narzędziem
zbliżonym do

Wyróżniające cechy ceramiki:

- pucharki o esowatym profilu,
- główny element dekoracyjny to odciski sznura,
- mfory z dwoma uchami umieszczonymi na największej wypukłości brzuśca i niskimi szyjami,
- kubki wielouche, dzbanki, misy i duże naczynia zasobowe,

Wyróżniające cechy ceramiki:

- element zdobniczy to linie ryte zbiegające się promieniście przy dnach naczyń,
- baniaste kubki z wysoko sterczącymi uchami i spiczastym dnem,
- wazy z szyjami o czworobocznym zarysie otworu, misy,
- wielokagankowe lampy,

Kultura pucharów dzwonowatych ● ● ● ●

Wyróżniające cechy ceramiki:

- szerokootworowe naczynia w kształcie dzwonu,
- ornament ryty na całej powierzchni naczynia,

EPOKA BRĄZU

Stop miedzi z cyną to brąz.

Właściwości brązu:

- Dostatecznie twardy,
- Zdolny do odlewania,
- Zdolny do kłucia na zimno,

Znany już w VI tysiącleciu p.n.e. na Bliskim Wschodzie, wynaleziony na Bliskim Wschodzie i w Dolnym Egipcie około 3500 lat p.n.e. a rozpowszechniony na tych terenach w III tyś. p.n.e..

W Europie Środkowej brąz został rozpowszechniony około 2500-2300 p.n.e., natomiast w Europie Zachodniej dopiero około 2000 p.n.e.

EPOKA BRĄZU

Pierwszy okres epoki brązu
(1800-1500 p.n.e.)

Na ziemiach polskich ~ 1800 lat p.n.e., na Śląsku i w południowej Wielkopolsce pojawiła się wczesno-brązowa

Kultura Unietycka – naczynia wyrabiane ręcznie, ubogie w zdobienia lecz szlachetne w formie,

EPOKA BRĄZU

Drugi okres epoki brązu:

~1500-1300 p.n.e.

Dwie kultury materialne:

- **kultura przedłużycka** (zachodnia Polska),
- **kultura trzciniecka** (wschodnia i centralna Polska),

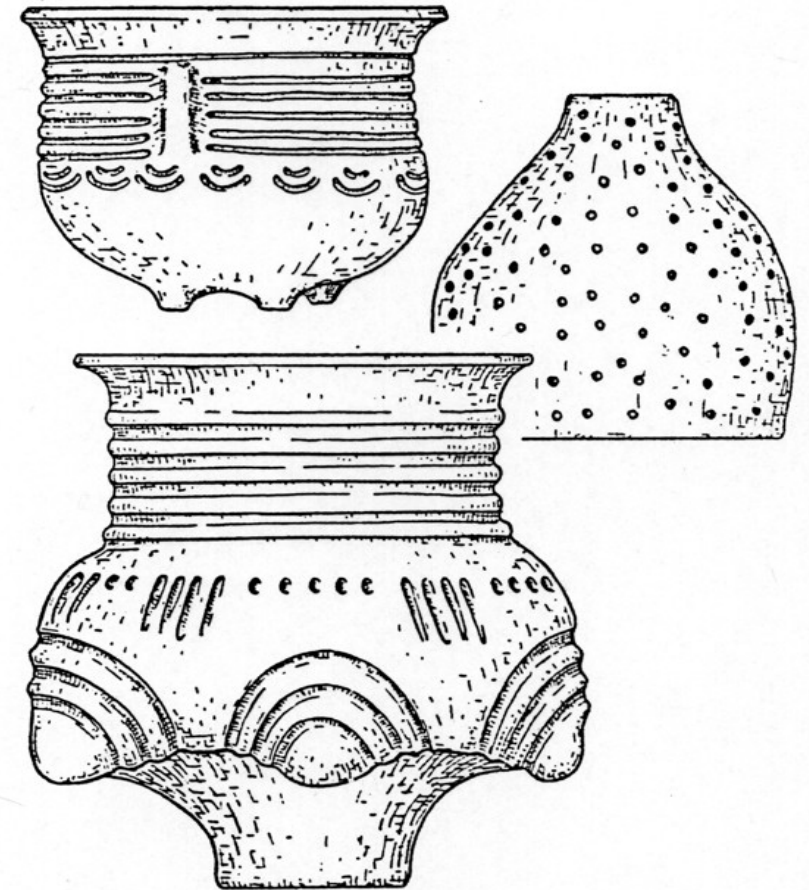
Ceramika kultury przedłużyckiej

- baniaste naczynia z cylindryczną szyjką z jednym, dwoma lub czterema uchami, garnki o esowatym profilu, smukłe dzbany i uchate kubki,
- zdobnictwo w formie pionowych żłobień, małych i średnich guzków oraz tzw. ornament tekstylny,

Ceramika kultury trzcinieckiej

- naczynia smukłe o esowatym profilu, pucharki na pustych nóżkach, kubki i dzbanki,
- ornament to pasma żłobków, umieszczone poziomo na szyjach, guzki od góry obwiedzione półkolistymi łukami,

EPOKA BRĄZU – kultura łużycka

Trzeci okres epoki brązu (~1300-1100 p.n.e.)

Kultura łużycka

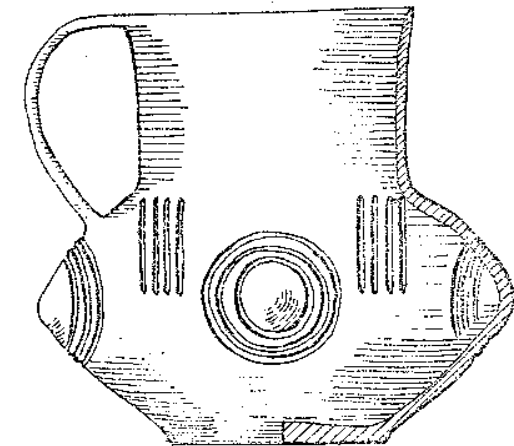
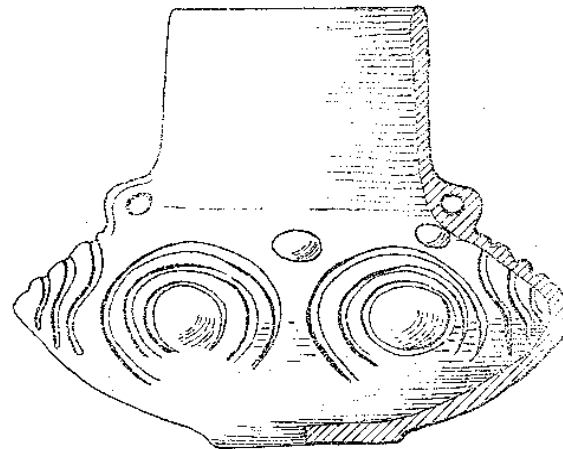
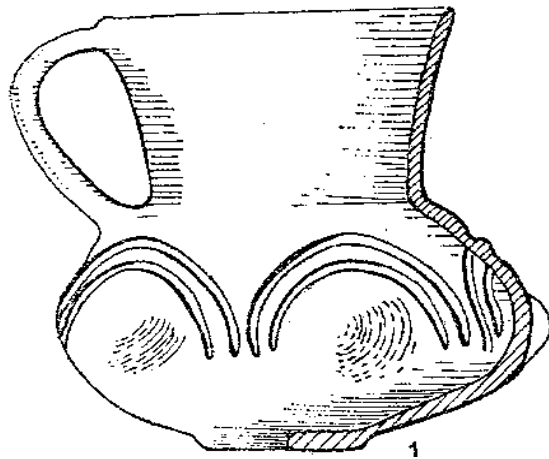
Trwała na ziemiach polskich przez ponad 900 lat, a już w okresie 1000-800 lat p.n.e. obejmuje swym zasięgiem tereny niemal całej obecnej Polski.

Okres ten charakteryzował się dalszym wzrostem sił wytwórczych, bardziej rozwiniętą hodowlą bydła i uprawą roli. Kończy się ostatecznie okres wspólnoty pierwotnej, zaczynają się coraz wyraźniej zaznaczać różnice w stanie posiadania.

Ceramika kultury łużyckiej:

- duża różnorodność form,
- ornamenty guzowe,
- bardzo dobrze wypalona,

W późniejszym okresie coraz większa różnorodność zdobienia, motywy malowane, geometryczne o barwie żółtej, brunatnej czy czerwonej,

Inkrustacja (ornament wyżłobiony w powierzchni naczyń, następnie wypełniony barwną gliną, najczęściej barwy białej i wypalony),

- osobliwe kształty naczyń:
pucharki w kształcie buta,
gliniane rogi do picia, naczynia –
grzechotki w formie ptaków czy
beczułek,

Drobne narzędzia wykonywane metodą odlewania.

„czólenko”

Odłamy kultury łużyckiej:

- kultura pomorska (popielnice twarzowe),
- kultura przeworska,

EPOKA BRĄZU

popielnice twarzowe

EPOKA ŻELAZA

Epokowe wydarzenie w dziejach kultury materialnej:
wynalezienie i zastosowanie żelaza

W Anatolii, Mezopotamii i Egipcie XV – XIII w p.n.e.

Włochy ~1000 lat p.n.e.

Polska ~700 lat p.n.e.

Podział EPOKI ŻELAZA na ziemiach polskich:

1. Wczesny okres epoki żelaza (halsztacki)
700-400 lat p.n.e.
2. Okres lateński (przedrzymski)
400 p.n.e. – początku n.e.
3. Okres wpływów rzymskich
początek n.e. – 400 n.e.
4. Okres wędrówek ludów
400 n.e. – 600 n.e.
5. Okres wczesnośredniowieczny
okres przedpiastowski 600 n.e. – 950 n.e.
okres wczesnopiastowski 950 n.e. – 1250 n.e.

Okres halsztacki

- w pierw ceramika malowana, później inkrustowana,
- w zdobnictwie upowszechnia się tzw. grafitowanie,
- naczynia malowane farbami ziemnymi,
- zamiłowanie do liczby 3,
- udoskonalenia techniczne – bardzo dobrze szlamowana glina pozwoliła wytworzyć naczynia o cienkich ściankach,
- różnorodność technik zdobienia: elementy malowane i ornament ryty,
- w okresie późniejszym pojawiają się naczynia „zwyczajne”, naczynia dziurkowane – piecyki oraz naczynia cienkościenne,

Okres halsztacki

Ceramika kultury lateńskiej

- naczynia malowane w pasy, toczone na kole garncarskim (Celtowie),
- naczynia tzw. grafitowe o wysokich walorach estetycznych,
- dodatek sadzy,

osada Manching,
na północ od Monachium
III – I w p.n.e.

Okres wpływów rzymskich naczynia *terra sigillata*

Ceramika

- dwie charakterystyczne grupy wyrobów ceramicznych: naczynia wykonane z tworzywa średnio- i gruboziarnistego o ubogiej ornamentyce i naczynia bogato zdobione, gładkie wykonane z tworzywa drobnoziarnistego,
- „ceramika siwa” – barwa szaroniebieska (dodatek pyłu węgla drzewnego),
- różnorodne garnki, misy i dzbany,
- wyroby toczone na kole garncarskim,
- dozowany dodatek surowca schudzającego – pył węgla drzewnego, żwirek rzeczny i tłuczeń granitowy,

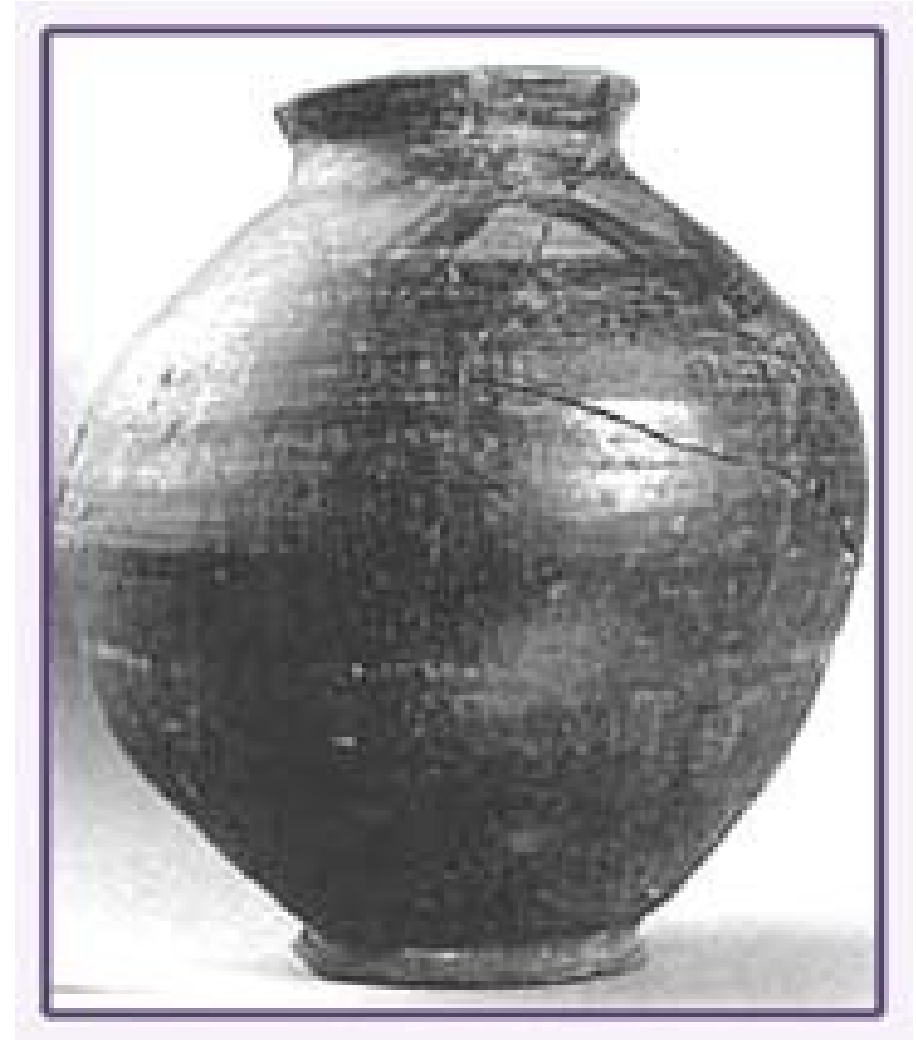
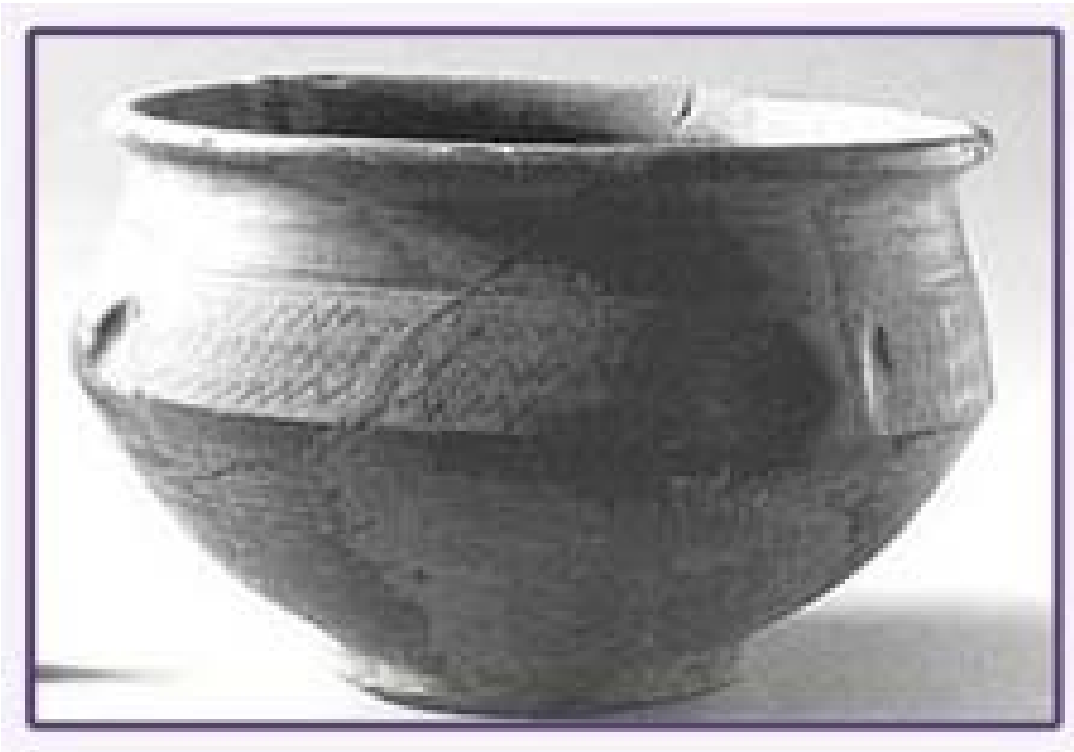

CERAMIKA SZORSTKA

CERAMIKA STOŁOWA GŁADKA

Ceramika:

- naczynia smukłe, jajowate z lekko wygiętym brzegiem i zaokrągloną lub ostro ściętą krawędzią.
- ornament w postaci linii falistych (grupa południowa), motywy prostolinijne (grupa północna).

W kulturze **okresu wczesnopiastowskiego** garncarstwo na przodującym miejscu.

Ulepszone koło garncarskie (powiększona średnica tarczy) wyroby cienkościennie o regularnych kształtach, mocniej wypalone,

Nowy ornament – powstały od rylca przyłożonego do powierzchni naczynia obracanego na kole garncarskim,

Pojawiają się wyroby szkliwione,

Okres wczesnopiastowski

Cechy gromadzące rzemieślników danej profesji,
Znaki rozpoznawcze poszczególnych warsztatów garncarskich
- *gmerki* (znak rodowy i własnościowy)

gmerek

